

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/86571>

Please be advised that this information was generated on 2021-02-25 and may be subject to change.

auteur en de uitgever hebben met zichtbaar plezier dit boek gemaakt. De schrijfstijl is prettig en het boek is met zorg opgemaakt: rijk geïllustreerd, tekst in twee kolommen, met geheel in *Telegraaf*-stijl vetgedrukte citaten. De ambitie van Wolf was het boek te schrijven als een journalistieke schelmenroman, en daarin is zij met vlag en wimpel geslaagd.

Anne Bos

Algemeen belang versus belangenbehartiging

P.E. Werkman en R. van der Woude, *Wie in de politiek gaat is weg? Protestantse politici en de christelijk-sociale beweging* (Uitgeverij Verloren; Hilversum 2009) ISBN 978 90 8704 1052, 366 p., prijs: € 29,-

‘Wie in de politiek gaat is weg’, kregen Christiaan Smeenk en Jan Schouten te horen toen ze midden jaren twintig van de vorige eeuw vanuit het CNV de politiek ingingen. Hun overstap naar de ARP zou betekenen dat ze verloren raakten voor de christelijk-sociale belangenbehartiging, vreesden de oud-collega’s. Politici horen immers het algemeen belang te dienen, en dat is niet altijd één op één in te passen in het deelbelang waaruit zij afkomstig waren. Een spanningsveld dus, waar politici afkomstig uit het maatschappelijk middenveld maar al te vaak hun tanden op stuk bijten. Het meest recente voorbeeld is natuurlijk Karin Adelmund, die als PVDK-Kamerlid de WAO-ingrepen moest verdedigen waartegen zij als vicevoorzitter van de FNV te hoop was gelopen. In de onderhavige bundel ontbreekt Adelmund uiteraard, daar deze zich richt op protestants-christelijke politici. Elske ter Veld – een politica met een vergelijkbaar verhaal – vinden we wel terug in dit boek, maar dan als auteur.

Een bonte stoet politici trekt in deze bundel voorbij. De eerdergenoemde Smeenk vervult een hoofdrol en wordt vergezeld door onder andere Anthonie Colijn (de broer van), Artitius Talma, Barend Biesheuvel, Hannie van Leeuwen en Koos Andriessen.

Het mooiste komt het spanningsveld naar voren in de biografische schets van Barend Biesheuvel. Biesheuvel maakte carrière in de Christelijke Boeren- en Tuindersbond (CBTB), waarna hij de overstap maakte naar de ARP. Nou ja, overstap: hij werd voorzitter van deze bond toen hij al Tweede Kamerlid was – naar eigen zeggen tot vreugde van zowel de bond als de partij. In de Kamer maakte hij zich nog altijd sterk voor zijn boerenachterban; hij behoorde duidelijk tot de stoottroepen van het zogenaamde ‘groene front’. Bij Biesheuvel was de scheidslijn tussen Kamerlid en belangenbehartiger dun, zo dun zelfs dat hij bij een Kamerdebat eenmaal zelfs namens de CBTB sprak in plaats van namens zijn ARP-fractie. Er lag voor hem daarentegen wel een flinke kloof tussen het Kamerlidmaatschap en het ministerschap. Waar Biesheuvel zich als CBTB-voorman en Kamerlid hard maakte voor een hogere melkprijs, weigerde hij als minister deze te verhogen. Het werd hem door zijn achterban niet in dank afgenomen; blijkbaar was hij nog niet ‘weg’ toen hij in de politiek ging, maar wel op het moment dat hij op het pluche kwam. Het resulteerde in de vraag van een boerenwoordvoerder hoe het toch kon dat zij het vroeger altijd volstrekt eens waren, maar op dat

moment niet meer. Biesheuvels antwoord: 'Dat komt omdat ú geen minister bent geworden.' Zo simpel kan het leven zijn.

De bundel brengt mooie biografische schetsen van de beschreven politici, maar het blijft wat onduidelijk waarom juist de geportretteerden zijn geselecteerd. Ook ware het wellicht aan te raden geweest wanneer de redacteurs de verschillende auteurs wat duidelijker gestuurd hadden in hun werkzaamheden. Nu lijkt er iets te veel samenhang te ontbreken in de diverse bijdragen, hetgeen onvoldoende wordt gecompenseerd in de toch gedegen inleidende twee hoofdstukken.

Wél wordt op verhelderende wijze het speelveld van de 'middenvelders' en politici uiteengezet. De oudere politici (zoals W.M. Oppedijk) opereerden in de nadagen van het liberale project, waar eigenlijk geen ruimte was voor religie in de politiek. Oppedijk behoorde tot de generatie die de overgang markeerde naar de verzuiling; als antirevolutionair betrad hij de politieke arena juist wel met beginselen en als belangenbehartiger – hetgeen in flagrante strijd was met de liberale gedachte van de volksvertegenwoordiger als neutrale hoeder van het algemeen belang. Het gros van de geportretteerde politici stamt uit de verzuilingsperiode, waarin religie bij uitstek het politieke ordeningsprincipe was en waarin de meeste Kamerfracties zelfs 'kwaliteitszetels' reserveerden voor behartigers van specifieke belangen, veelal – maar niet uitsluitend – vanuit de vakbonden. Koos Andriessen (in zijn tweede termijn als minister in het kabinet-Lubbers-Kok) en Lou de Graaf zijn representanten van het postverzuilingstijdperk, waarin de specifieke belangenbehartiging zich naar buiten de Kamer verplaatste (en plotseling 'lobbyen' ging heten) en religie minder dominant werd als politiek bindmiddel. Zij stonden dan ook vooral bekend als vakbewindslieden – niet als ideologische scherplijpers of representanten van het maatschappelijk middenveld.

Wat vooral beklijft na lezing, is dat niet zozeer het maatschappelijke of politieke *Umfeld*, maar vooral de persoonlijkheid van de politicus bepalend is voor het antwoord op de vraag of hij zich los kan maken van de invloed van de organisatie waaruit hij afkomstig is. Biesheuvel had daar in hoge mate moeite mee, anderen een stuk minder, en iemand als Andriessen – niet voor niets pas kort voor zijn aantreden als minister CHU-lid geworden – leek er helemaal los van te staan.

Eigenlijk is het doodzonde dat Adelmund geen protestants-christelijke wortels heeft. Als er nu iemand 'met een knoop in de ziel' – zoals het in de bundel zo mooi opgetekend is – heeft rondgelopen, dan was zij het wel. Tijd voor een sociaaldemocratische tegenhanger van dit boek, wellicht? Daarin kunnen dan ook Wim Kok (wao), Ien Dales (Ziektewet) en Elske ter Veld (Bijstand en Nabestaandenwet) een mooi plekje krijgen. Want de protestanten hadden en hebben bepaald geen patent op het onderhavige dilemma.

Peter van der Heiden

Terugblikken op veertig jaar ontwikkelingssamenwerking

L.J. van Damme en M.G.M. Smits (red.), *Voor de ontwikkeling van de Derde Wereld. Politici en ambtenaren over de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking 1949-1989* (Boom; Amsterdam 2009) ISBN 978 90 8506 764 1, 369 p., prijs: € 29,50